

נשיקה שאינה מעזה לומר את שמה

רגע לפני מותו
מבקש אדם מעובר
אורח לתת לו
נשיקה לפרידה
מהחיים. אותה
נשיקה פותחת תיבת
פנדורה משפחתית
ומחרידה מרבצם
שדים חברתיים,
והמחזאי הברזילאי
נלסון רודריגס מיטיב
להעלות את כל אלה
על הבימה מאיה גז

הנשיקה על האספלט: טרגדיה קריוקה בשלוש מערכות

נלסון רודריגס. תרגמה מפורטוגלית: טל גולדפיין. הוצאת אסיה, 147 עמודים, 54 שקלים

החווה הבלתי כתוב בין סופר לקורא נפתח מחדש כשמי דובר במחזה ולא בפרוזה. כל עוד כותב הסופר רומן, הוא מציב את הדמויות כניצבות לפני תפאורה, מטעים את הטעמים שהן טועמות, מתיו בין הדפים את הניחוחות שבהם הן מתהוות וצובע את עורן, תווי פניהן ובגדיהן כרצון נו בזמן שהן מתנהלות במסגרת העלילה.

התפקיד הדיקטטורי של הכותב כשליט יחיד ביצירתו מופקע ממנו כשמדובר במחזאי שכותב מחזה. בקריאת מחזה מקבל הקורא מגוון תפקידים שהם הרבה מעבר לזה של קורא פשוט. הוא נהפך לסוכן שמי נהל אודישנים לתפקידי ההצגה, בו נה את התפאורה, מכיים את הדמויות ועשוי אף להתעלם מהוראות המחזאי ("מתפרץ פנימה צוהל ונרגש"; "משנה את הטון"). הקורא של המחזה משתמש במלים הכתובות כדי ליצור עולם חדש, לבנות עולם שלם, והוא עושה זאת לפי רצונותיו ויכולותיו.

החופש של קורא המחזה לדמיין, חופש שמופקע ממנו לכאורה בקריאת רומן, הופך אותו למעין שליט הקריאה של עצמו. אין ספק שבזמן קריאת מחזה, הקורא עובד הרבה יותר קשה. לכן זו קריאה שיש בה עבודה של פיענוח ופרשנות האירועים שנמצאים בין הטקסט המודפס לבין הוויואליות שלו. אבל יש בה

גם מתיקות של שליטה בכימת המחזה, שמעליה מרים הקורא את מסך העלילה. קריאה כזאת עשויה להיות מתסכלת, אך שכרה בצדה. בסיום הקריאה בכמה עמודי מחזה הקורא (המותש) כבר הקים לחיים ספקטקל שלם, צבעוני, מלודרמטי, בלי שהזדקק אפילו לשקל אחד של תקציב תיאטראות.

כך הרגשתי כשאחזתי ב"נשיקה על האספלט", מחזה שפורסם לראשונה ב-1960 בברזיל. מאה אחרת, תקופה אחרת, מקום אחר, שדורשים כולם התגייסות לתוך ריכוז מסוים, התמסרות לעולם שונה, עולם זה אך האם העולם הזה שמוצג במחזה הוא

באמת שונה מהעולם שלנו? באיזה אופן הוא זר? כיצד הוא רלוונטי ל"ישראל ב-2015?"

הבחירה של הוצאת אסיה לתרגם מחזה ברזילאי משנות ה-60 – שמחברו, נלסון רודריגס, נחשב למחזאי הגדול ביותר בברזיל אך הוא אינו מוכר כל כך בישראל – עשויה להיראות תמוהה מעט. אלא שהקריאה במחזה מבהירה עדיין היטב את צביעות החברה, כל חברה, גם זו הישראלית ב-2015.

"הנשיקה על האספלט" הוא אחד המחזות ה"קליילים" שכתב רודריגס, שנחשב למהפכן בהתייחס לנושאים השנויים במחלוקת שבהם עסק. הוא

נהג לנכור בנבכי נפשן של הדמויות, בנות המעמד הבינוני-הנמוך. המאורע המחולל במחזה הוא נשיקה אחת תמימה שנהפכת לנשיקת מוות מיידית. בריו דה וניירו, העיר הגדולה, בשעת עומס של צהריים בכיכר מרכזית ולפני כולם, אוטובוס דורס אלמוני. רגע לפני מותו מבקש הגוסס מעובר אורח לתת לו נשיקה לפרידה מהחיים, וזה מסכים. אותה נשיקה פותחת את תיבת הפנדורה המשפחתית של אותו אדם, אך פותחת גם מרבץ נחשים חברתיים.

המחזה נפתח באחריות המשטרה לגורל הפרט ובאחריות העיתונאי לדיווח הפרשה. על הטרנזיט כולה

מנצחים חוקר משטרה שסרח ועיי תונאי שסוחט אותו והכפיש את שמו בעיתון. זו המלה של הקצין נגד המלה של העיתונאי. מי מהם דובר אמת ומי משקר? עד סוף המחזה נשארת התעלומה הזאת בלתי פתורה.

איש הרשות המבצעת, וגם איש הרשות המדווחת, נעשים שותפים ליצירת פשע חדש, פשע של נשיקה, וממשיכים כך את מחול השקר רים הסוער והבלתי נפסק. "תראה, כשראיתי את הבחור נותן לו נשיקה. גבר מנשק גבר. על האספלט. כיכר בנג'ירה. המוני אנשים. פתאום חשתי, בא לי רעיון גאוני. ככה פתאום. קוניה, בוא נשקשק את העיר. אני